

**Lasten ja nuorten
lukemisesta**

5 FAKTAA LASTEN JA NUORTEN LUKEMISESTA

---

1. Kirjalahja kasvattaa lukevan perheen
2. Lukemaan opettelevan lapsen tärkein tuki on into lukea
3. Lukemiseen tarvitaan aikaa koulussa ja kotona
4. Nuoret lukevat enemmän kuin koskaan, mutta taito heikkenee
5. Lasten ja nuorten lukutaito on koko yhteiskunnan asia

Kirjalahja kasvattaa lukevan perheen

Perheiden yhteiset lukuhetket tarvitsevat erityistä tukea.

Lasten ja nuorten lukutaidossa on nähtävissä heikkenemistä kaikissa sosioekonomisissa ryhmissä ja eri sukupuolilla.^{1,2}

Merkittävin tekijä lasten lukutaidon kehityksessä ovat kodin lukutottumukset.³ Siksi perheiden lukemisen tukeminen on välttämätöntä, jotta lukutaidon kehityksen suunta saadaan käännettyksi ja polarisoitumisen syihin päästään tarttumaan ennaltaehkäisevästi. Tutkitusti tehokas keino luoda lukemisen tapoja perheisiin ovat kirjalahjat, joita on monessa maassa jaettu jo vuosikymmeniä.

Englannin vuonna 1991 käynnistyneen Bookstart-kirjalahjaohjelman seurantatutkimuksen mukaan 77 % kirjakassin saaneista vanhemmista aloitti yhteiset lukuhetket lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana. 66 % vanhemmista kertoi jatkaneensa lukemista lapsen kanssa aina kouluvuosiin saakka. Vastaavia tuloksia on saatu myös Skotlannin vastaavasta kirjalahjaohjelmasta, joka sekun on jatkunut jo 15 vuoden ajan. Skotlannissa 84 % vanhemmista kertoi aloittaneensa yhteiset lukuhetket ja lukeneensa aiempaa enemmän kirjalahjan ansiosta.

Mitä aikaisemmin yhteiset lukuhetket aloitetaan, sitä todennäköisemmin lukeminen yhdessä myös jatkuu. Varhainen lukeminen ei kuitenkaan ole tärkeää vain lukutottumusten muodostumiseksi. Ensimmäisen

elinvuoden aikana lapsen aivojen koko kaksinkertaistuu ja kielellinen kehitys vauhdittuu.⁴ Tätä kehitystä parhaiten tukee lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus, kuten yhteiset lukuhetket, ja niillä on pitkäkestoisia vaikutuksia lapsen sosiaaliseen, emotionaaliseen ja kognitiiviseen kehitykseen.

Englannin ja Skotlannin lisäksi kirjalahjaohjelma löytyy lähes 30 eri maasta. Kuvaavaa on, että Maailmanpankin Read@home-ohjelma toimittaa kirjalahjoja vaikeasti tavoitettaville kriisialueille. Vaikka kaikki muu elämässä olisi uhattuna, yhteiset lukuhetket halutaan turvata lapselle silti.

Suomen ensimmäinen kirjalahjaohjelma Lukulahja lapselle pärjää kansainvälisessä vertailussa hyvin. Lukulahja lapselle -kirjakassit jaetaan vauvaperheille neuvolatarkastuksessa. Ohjelma tavoittaakin lähes koko ikäluokan; kirjalahjan on saanut 93 % vuosina 2019–2024 syntyneistä vauvoista.

Lukulahja lapselle -vaikuttavuus selvityksen** mukaan Lukulahja lapselle -kirjakassin saaneista perheistä 63 % kertoo kirjakassin lisänneen perheen lukemista; näistä perheistä 27 % kertoi aloittaneensa lukemisen ja 36 % kertoi lukeneensa tavallista enemmän. Niissä perheissä, joissa lukeminen oli alkanut kirjakassin ansiosta, lukemisesta oli myös tullut säännöllinen osa arkea; jopa 77 % perheistä lukee nyt vähintään kerran päivässä. Kirjakassin ansiosta lukemisen aloittaneista perheistä valtaosa kertoi, että kirjakassin kirjat oli luettu yli 10 kertaa, kolmannes jopa yli 20 kertaa.

** Vaikuttavuus selvityksen tulokset päivittyvät kesällä 2025.

1 Hiltunen, Ahonen, Hienonen ym.: PISA 2022 ensituloksia. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2023.

2 Leino, Sirén, Nissinen & Puhakka: Puoli tuntia lukemista: Kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus (PIRLS 2021). Koulutuksen tutkimuslaitos 2023.

3 Leino, Sirén, Nissinen & Puhakka: Puoli tuntia lukemista: Kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus (PIRLS 2021). Koulutuksen tutkimuslaitos 2023.

4 Gilmore JH, Knickmeyer RC, Gao W. Imaging structural and functional brain development in early childhood. Nat Rev Neurosci. 2018 Feb 16;19(3):123-137. doi: 10.1038/nrn.2018.1. PMID: 29449712; PMCID: PMC5987539.

Kirjakassi on siis vaikuttanut lukemisen tapoihin erityisesti niissä perheissä, joissa ei muuten olisi luettu.⁵

Tutkimukset osoittavat omien kirjojen innostavan lapset lukemaan (Lue lisää faktasta nro 3). Siksi monessa maassa kirjalahjaohjelma on laajennettu useammalle eri ikäryhmälle. Skotlannissa kirjalahjan saavat vauva-perheiden lisäksi 1-vuotiaat, 3-vuotiaat, eskarilaiset

sekä eka- ja tokaluokkalaiset.⁶ Skotlannin syntyvyys on suunnilleen Suomen tasolla, ja vuosittain lapsille jaetaan lähes puoli miljoonaa lastenkirjaa. Samalla vanhemmille jaetaan arvokasta tietoa lukemisen tärkeydestä ja kodin mahdollisuuksista vaikuttaa lapsen lukemiseen, lukutaitoon ja kaikkeen oppimiseen.

Kirjalahjaohjelmien vaikuttavuustuloksia maailmalta

Englannin Bookstart-kirjalahjaohjelma:

77 % kirjakassin saaneista vanhemmista aloitti yhteiset lukuhetket lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana.

66 % vanhemmista kertoi jatkaneensa lukemista lapsen kanssa aina kouluvuosiin saakka.

Skotlannin Bookstart-kirjalahjaohjelma:

84 % vanhemmista kertoi aloittaneensa yhteiset lukuhetket ja lukeneensa aiempaa enemmän kirjalahjan ansiosta.

Lähde: <https://www.scottishbooktrust.com/reading-and-stories/bookbug/bookbug-bags>

5 <https://luelapselle.fi/neuvolassa-jaettu-kirjakassi-kannustaa-uusia-perheita-lukemisen-pariin/>

6 <https://www.scottishbooktrust.com/reading-and-stories/bookbug/bookbug-bags>

Lukemaan opettelevan lapsen tärkein tuki on into lukea

Lapsen kiinnostus kirjoihin ja into lukea on paras lähtökohta lukemaan oppimiselle ja koko elämän kestäväälle lukuharrastukselle.

Lukuinto vahvistaa sisäistä motivaatiota, jota lapsi tarvitsee vuosien ajan toistoja vaativassa lukemisen ja lukutaidon oppimisprosessissa.⁷ Myönteisesti lukemiseen suhtautuvilla lapsilla on jopa 30 lukutaitopistettä korkeampi lukutaidon taso kuin lukemiseen kielteisesti suhtautuvilla.⁸

Vaikka lapsen lukutaito olisi heikompikin, kiinnostus kirjoihin ja myönteinen suhtautuminen saa lukemaan enemmän ja kartuttaa näin lukutaitoa.⁹ Toisaalta lukemisen vaikeudet voivat vaikeuttaa lukemiseen motivoitumista. Kouluissa tarvitaan resursseja tukea jo varhain myös niiden lasten lukutaitoa ja -intoa, jotka eivät esimerkiksi kodin asenteiden vuoksi ole kiinnostuneita lukemisesta tai saa siihen kannustusta.¹⁰

Kansallisesti on huomattu, että opettajan täydennyskoulutus ja taidot kannustaa oppilasta ja luoda

rauhallinen oppimisympäristö ovat yhteydessä lasten kirjoista kiinnostumiseen ja luottamukseen omasta lukutaidostaan.¹¹ Lukukeskuksen Vantaan esi- ja alkuopetuksen opettajille toteuttaman kyselyn perusteella 91 % pitää lasten lukemaan innostamista erittäin tärkeänä tukena lukemaan oppimiselle. Kuitenkin alkuopetuksen opettajista peräti 30 % kertoi kokevansa lukemaan innostamisen vaikeaksi. Opettajat kaipaavat käytännöllisiä keinoja ja ideoita lukemisen lisäämiseksi koulun arjessa sekä yhteistyötä perheiden kanssa.¹²

Lukuilon löytämisessä lapsen ympärillä olevat aikuiset ovat avainasemassa. Parhaiten lukuintoa voi tukea lukemalla ääneen, pitämällä lasten ulottuvilla monipuolista kirjavalikoimaa ja varaamalla lukemiselle ja kirjojen tutkimiselle rauhallista aikaa. Sopivan haastavat ja lasta kiinnostavat kirjat auttavat pitämään yllä lukemisen iloa.¹³ Vanhempien kannattaa osallistua lapsen lukuharrastukseen ja jatkaa ääneen lukemista, kun lapsi menee kouluun. On tärkeää huolehtia, että lukemisesta ei tule koululaiselle ai-noastaan pakollinen velvollisuus, vaan että se pysyy kivana osana lapsen arkea.

Kansainvälisesti on havaittu, että omia kirjoja omis-

7 Lukemaan opettelevan lapsen tärkein tuki on into lukea. Lukupolku-kyselyn koontiartikkeli. Lue lapselle -sivusto. Lukukeskus 2024. <https://luelapselle.fi/lukemaan-opettelevan-lapsen-tarkein-tuki-on-into-lukea/>

8 Leino, Sirén, Nissinen & Puhakka: Puoli tuntia lukemista: Kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus (PIRLS 2021). Koulutuksen tutkimuslaitos 2023.

9 Leino, Sirén, Nissinen & Puhakka: Puoli tuntia lukemista: Kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus (PIRLS 2021). Koulutuksen tutkimuslaitos 2023.

10 Ukkola & Metsämuuronen: Matematiikan ja äidinkielen taidot alkuopetuksen aikana – Perusopetuksen oppimistulosten pitkittäisarviointi 2018–2020. KARVI 2023, 134. https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_0123.pdf

11 Leino, K., Nissinen, K. & Sirén, M. Associations between teacher quality, instructional quality and student reading outcomes in Nordic PIRLS 2016 data. Large-scale Assess Educ 10, 25 (2022). <https://doi.org/10.1186/s40536-022-00146-4>

12 Lukemaan opettelevan lapsen tärkein tuki on into lukea. Lukupolku-kyselyn koontiartikkeli. Lue lapselle -sivusto. Lukukeskus 2024. <https://luelapselle.fi/lukemaan-opettelevan-lapsen-tarkein-tuki-on-into-lukea/>

13 Heikkilä-Halttunen, Päivi: Sujuva lukutaito syntyy vaiheittain aikuisten tuella. Lue lapselle -sivusto. Lukukeskus 2024. <https://luelapselle.fi/sujuva-lukutaito-syntyy-vaiheittain-aikuisten-tuella/>

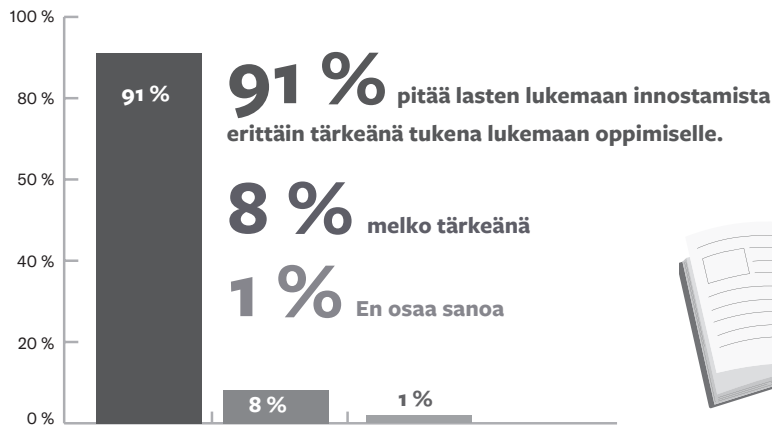
tavat lapset pitävät lukemisesta muita enemmän¹⁴, ja näiden lasten kiinnostus lukemiseen ja luottamus omaan lukutaitoon lisääntyy.¹⁵ Kirjojen runsas määrä lapsuudessa vaikuttaa myönteisesti vielä aikuisenakin lukutaitoihin, matemaattisiin taitoihin ja teknologia-osaamiseen myöhemmin hankitusta koulutuksesta riippumatta.¹⁶ Painetulla kirjalla on siis yhä tärkeä rooli lasten lukutaidon vahvistamisessa.

Lapsen omat kirjat, retket kirjastoon, houkuttelevat kirjakaupat, arkiset yhteiset lukuhetket, ja mikä

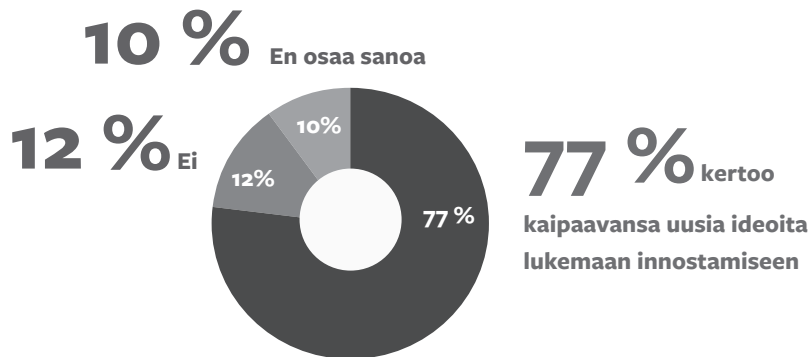
tärkeintä, aikuisen kiinnostus kirjoihin ja lukemiseen tekee kirjoista innostumisesta helpompaa.

Suomessa kattava ja laadukas kirjastolaitos takaa, että perheillä on varallisuudesta riippumatta mahdollisuus saada kotiympäristöönsä monipuolista luettavaa.¹⁷ Perheessä voi viettää lukemaan oppimisen juhlapäivää tai antaa lahjaksi kirjoja. Paras tae lukuilon ja -innon syttymiseen ovat lapsen käden ulottuvilla olevat kirjat.

Esi- ja alkuopetuksen opettajista

Kaipaatko uusia ideoita oppilaiden lukemaan innostamiseen?

Lähde: Lukemaan opettelevan lapsen tärkein tuki on into lukea. Lukupolku-kyselyn koontiartikkeli. Lue lapselle -sivusto. Lukukeskus 2024.
<https://luelapselle.fi/lukemaan-opettelevan-lapsen-tarkein-tuki-on-into-lukea/>

¹⁴ Book gifting impact study. Scottish Book Trust 2022.

¹⁵ Research evidence on reading for pleasure. Department for Education 2012.

¹⁶ Sikora, Evans & Kelley: Scholarly culture: How books in adolescence enhance adult literacy, numeracy and technology skills in 31 societies. Social Science Research (numero 77, s. 1–15) 2019.

¹⁷ Leino, Sirén, Nissinen & Puhakka: Puoli tuntia lukemista: Kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus (PIRLS 2021). Koulutuksen tutkimuslaitos 2023.

Lukemiseen tarvitaan aikaa koulussa ja kotona

Lapsen lukutaito vahvistuu vain lukemalla. Jo puolen tunnin päivittäinen vapaa-ajan lukeminen tukee merkittävästi lapsen lukutaitoa.¹⁸

On arvioitu, että päivittäin lukemista harrastavat oppilaat saavat perustaitoihinsa yli vuoden etumatkan verrattuna niihin, jotka lukevat harvemmin kuin keran viikossa.¹⁹

Pitkäjänteinen kaunokirjallisuuden lukeminen koulun alusta lähtien näyttää ennustavan etevintä lukusujuvuutta ja luetun ymmärtämisen taitoja peruskoulun lopussa.²⁰ Mutta muukin kokonaisten tekstien kuten sarjakuvien tai lehtiartikkeleiden lukeminen on hyödyllistä ja tukee näitä taitoja. Digitaalisten tekstien lukeminen kehittää lukutaitoa, mutta olennaista on lukea sirpaleisten tekstipätkien sijaan pitkiä kokonaisia tekstejä.²¹

Omaksi ilokseen neljäsluokkalaisista lukee päivittäin lähes kolmannes. Lukutaidon vahvistamiseksi vaadittavan määrän, eli puoli tuntia päivässä, lukee vain puolet neljäsluokkalaisista. Viikonloppuisin lapset kertovat lukevansa vielä hieman arkea vähemmän;

alle puoli tuntia lukevia oli jopa 57 % lapsista.²²

Lukemisen tulisikin olla säännöllinen ja pitkäjänteinen osa arkea. Aikuisten tehtävänä on varmistaa kaikenikäisille lapsille riittävästi aikaa ja rauhaa lukea koko alakoulun ajan sekä koulussa että kotona. Lukurauhan lisäksi lapsella tulisi olla saatavilla monipuolista luetavaa.

Lapsen lukemista voi tukea yhteisillä kirjastokäynneillä ja lainaamalla kirjoja kirjastosta. Vuonna 2024 lasten kauno- ja tietokirjallisuutta lainattiinkin kirjastosta enemmän kuin koskaan aikaisemmin, yli 38 miljoonaa kertaa.²³ Neljäsluokkalaisten vanhemmista 64 % kertoo, että ennen kouluvuosia lapsen kanssa on käyty kirjastossa vähintään kerran kuukaudessa. Suomalaisvanhemmista 7 % ei kuitenkaan ole vienytkään lastaan koskaan kirjastoon.²⁴ Kirjastopalveluiden aktiivinen käyttö tarjoaa lapselle ympäristön, jossa kannustetaan tarttumaan kirjaan ja myös annetaan mahdollisuus kirjan lukemiseen. Kirjastoa käyttävistä lapsista kasvaa yleensä kirjastoa käyttäviä aikuisia.

Myös lapsen opettajan kiinnostuksella lukemista ja kirjoja kohtaan on suuri vaikutus lasten lukuharrastuneisuuteen. Neljäsluokkalaisista joka viides kokee, ettei opettaja anna hänelle mielenkiintoista luetavaa.²⁵ Vastaavasti opettajista peräti joka kolmas kertoo lukevansa hyvin harvoin tai ei lainkaan lasten- ja nuor-

18 Leino, Sirén, Nissinen & Puhakka: Puoli tuntia lukemista: Kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus (PIRLS 2021). Koulutuksen tutkimuslaitos 2023.

19 Ukkola & Metsämuuronen: Matematiikan ja äidinkielen taidot alkuopetuksen aikana – Perusopetuksen oppimistulosten pitkäjänteisarviointi 2018–2020. KARVI 2023.

20 Leino, Sirén, Nissinen & Puhakka: Puoli tuntia lukemista: Kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus (PIRLS 2021). Koulutuksen tutkimuslaitos 2023.

21 Ulvinen, Psyridou, Lerkkanen ym.: Developmental leisure reading profiles and their association with reading skills across Grades 1–9. Learning and Individual Differences (109, artikkeli 102387) 2024.

22 Leino, Sirén, Nissinen & Puhakka: Puoli tuntia lukemista: Kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus (PIRLS 2021). Koulutuksen tutkimuslaitos 2023.

23 <https://avi.fi/tiedote/-/tiedote/71030692>

24 Leino, Sirén, Nissinen & Puhakka: Puoli tuntia lukemista: Kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus (PIRLS 2021). Koulutuksen tutkimuslaitos 2023.

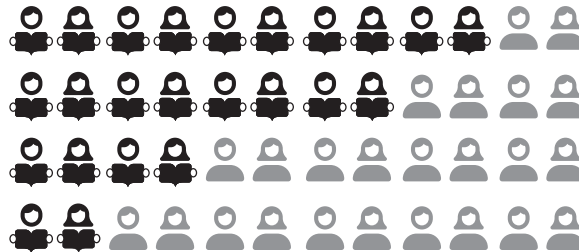
25 Leino, Sirén, Nissinen & Puhakka: Puoli tuntia lukemista: Kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus (PIRLS 2021). Koulutuksen tutkimuslaitos 2023.

tenkirjoja.²⁶ Kirjallisuuden tunteminen helpottaa olen-
naisesti lukemaan opettamista ja kirjoista keskustelua
oppilaiden kanssa. Jotta lasten mahdollisuudet innos-
tua kirjoista olisivat tasavertaiset, olisi tärkeää huo-
lehtia, että jokaisella luokanopettajalla on edellytykset
ja tahto tukea lukemisen kulttuuria luokassa. Koulun
keinot tukea lasten ja nuorten lukutaitoa paranevat

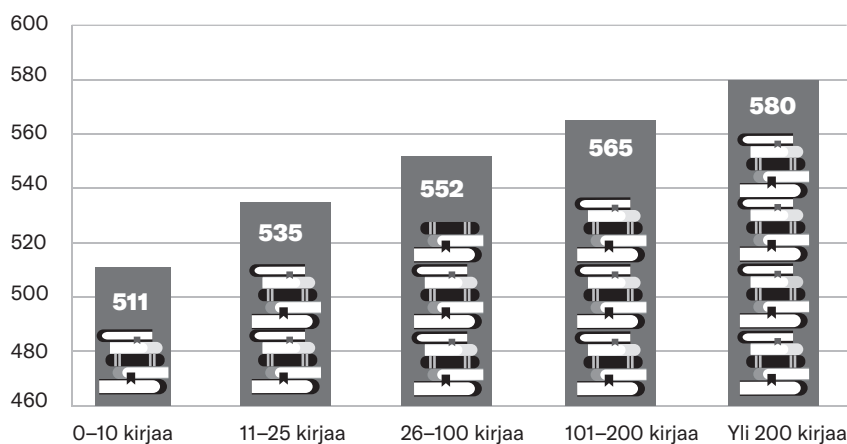
tietenkin myös, jos koulussa voidaan varmistaa
jokaiselle lapselle laadukkaat opetusmateriaalit ja
omat koulukirjat.²⁷

PIRLS-vertailussa lapsen lukutaidon pistemäärä kas-
vaa lähes lineaarisesti sitä mukaa, kun kodin lastenkir-
jojen määrä kasvaa.²⁸

Vain puolet neljäsluokkalaisista lukee puoli tuntia päivässä

Kotona olevien kirjojen määrän ja lukutaitopistemäärän yhteys Suomessa 2021

Lähde: Leino, Sirén, Nissinen & Puhakka: Puoli tuntia lukemista: Kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus (PIRLS 2021).
Koulutuksen tutkimuslaitos 2023.

26 Leino, Sirén, Nissinen & Puhakka: Puoli tuntia lukemista: Kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus (PIRLS 2021). Koulutuksen tutkimuslaitos 2023.

27 <https://kustantajat.fi/oppimateriaalit/kustannetun-oppimateriaalin-hyodyt>

28 Leino, Sirén, Nissinen & Puhakka: Puoli tuntia lukemista: Kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus (PIRLS 2021). Koulutuksen tutkimuslaitos 2023.

Nuoret lukevat enemmän kuin koskaan, mutta taito heikkenee

Nuoret lukevat enemmän kuin koskaan ennen, jos tarkastellaan nuoria ympäröivää mediaympäristöä.²⁹ Pikaviestit, sirpaleiset tekstipätkät ja sosiaalisen median sisällöt eivät kuitenkaan vahvista nuorten lukutaitoa.

Lukutaito karttuu vain lukemalla pitkäjänteisesti laajempia tekstikokonaisuuksia.³⁰

Suomalaisnuorten lukutaito on laskenut viidenneksi eniten kaikista PISA-arviointiin osallistuneista maista. Suomessa heikosti lukevia on nyt joka viides, kun vielä vuonna 2018 heikkoja lukijoita oli alle 14 %. Vähintään erinomaisen tason saavuttaneita lukijoita on enää joka yhdestoista.³¹ Nuorten lukutaidon arvioinnin keskiössä on pärjääminen arkielämän tilanteissa. Työelämän ja opiskelun näkökulmasta riittävänä lukutaidon tasona pidetään PISA-testin tyydyttävää taitotasoa.

Suomessa sen saavuttaa 56 % nuorista.³²

Lukutaidon taso vaikuttaa luotettavaan tiedonsaantiin ja ajankohtaisten asioiden seuraamiseen. Kriittisen lukutaidon merkitys on kasvanut mediaympäristössä, jossa sisällön luotettavuuden ja lähteen asiantuntijuuden arvioiminen on entistä vaikeampaa. Uutislähteinä digiutissivustot ja sosiaalinen media ovat nuorten keskuudessa suosituimpia.³³ Sosiaalisen median palveluista lyhyiden videoiden jakamiseen perustuva Tiktok on noussut nuorten seuratuimmaksi uutiskanavaksi.³⁴ Noin puolet nuorista ei erota nettilähteissä mielipidetä faktasta.³⁵ Kuudesluokkalaisista noin 40 % ei kyseenalaistanut kaupallisen tekstin kirjoittajan asiantuntijuutta lainkaan.³⁶ Lukiolaisista lähes kolmanneksella oli vaikeuksia arvioida nettitekstien luotettavuutta.³⁷

Lukutaidon kehityksen suunta on tärkeää saada kääntymään, sillä nuorten lukutaidon heikkeneminen on paitsi yhteiskunnallinen kysymys, myös uhka nuoren itsenäisyydelle ja aktiiviselle kansalaisuudelle. Lukutaito on tae arjen perustaidoille, mutta myös sille, ettei nuori jää yksin. On helpompi olla osa yhteisöä, kun on sanoja ilmaista mielipiteensä ja kertoa tunteistaan, sanoittaa unelmiaan ja toiveitaan.

29 <https://stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2021/mobiiliteknologia-mullisti-lasten-arjen-nettiin-ei-menna-vaan-siella-ollaan>

30 <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1041608023001310?via%3Dihub>

31 Hiltunen, Ahonen, Hienonen ym.: PISA 2022 ensituloksia. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2023.

32 Hiltunen, Ahonen, Hienonen ym.: PISA 2022 ensituloksia. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2023.

33 Newman ym.: Reuters Institute Digital News Report. Reuters Institute for the Study of Journalism 2022.

34 Kantar Media: Nuoret ja uutis mediasuhde. Uutismedian liitto 2024.

35 OECD: Students who are taught how to detect bias are more likely to distinguish fact from opinion. OECD 2021. Julkaisussa: OECD: 21st-Century Readers: Developing Literacy Skills in a Digital World, PISA, OECD Publishing, Paris 2021.

36 Kiili, Leu, Marttunen ym.: Exploring early adolescents' evaluation of academic and commercial online resources related to health. Reading and Writing (31, s. 533–557) 2018.

37 Hämäläinen, Kiili, Räikkönen & Marttunen: Students' abilities to evaluate the credibility of online texts: The role of internet specific epistemic justifications. Wiley 2021.

Vaikka nuorten lukutaito tilastollisesti laskee, Suomessa on yhä erinomaisen lukutaidon omaavia ja lukemista aktiivisesti harrastavia nuoria. Nuorten lukuharrastusta tuleekin tukea monipuolisesti ja matalalla kynnyksellä.

Suomen sanataideopetuksen seuran Hehkuvat sanat -koululaiskyselyyn vastanneista 17 % kertoo lukemisen olevan todella kiinnostavaa ja 48 % vastanneista melko kiinnostavaa. Nuoret löytävät kiinnostavaa luettavaa todennäköisimmin kirjastosta tai kaverin ja somen suosittamana. Silti lähes joka kolmannes kokee, että heitä kannustetaan lukemaan vain vähän tai ei ollenkaan.³⁸

Lukukeskuksen julkaisema Lukufiilis tarjoaa sisältöjä juuri lukeville nuorille. Lukufiilisen toimituskunta koostuu lukemista harrastavista nuorista, jotka tuottavat ja suunnittelevat kaiken lehden sisällön itse. Vertaiskriitikit ja muut kirjajutut kiinnostivat vuonna 2024 yli 90 000 lukijaa.³⁹ Lukufiilisen lisäksi lukemaan innostavat mm. Lukemo-kirjavinkkipalvelu, yleisten kirjastojen Sivupiiri-sivusto, monet kirjabloggaajat, kirjoista innostuneiden sisällöntuottajien Kirjagram- ja KirjaTok-tilit sekä erilaiset lukemiskampanjat, kuten Lukuboot. Nuorten lukemisen tukemiseksi onkin tärkeää, että lasten- ja nuortenkirjallisuus saa näkyvyyttä mediassa aikuisten kirjallisuuden rinnalla.

³⁸ Hehkuvat sanat -koululaiskysely: <https://sanataide.fi/hehkuvat-sanat-kysely/>

³⁹ Lukukeskuksen toimintakertomus 2024: <https://lukukeskus.fi/wp-content/uploads/2025/02/TOIMINTAKERTOMUS-2024-Lukukeskus.pdf>

Lasten ja nuorten lukutaito on koko yhteiskunnan asia

Lasten ja nuorten lukutaidon taso heijastelee usein perheen sosioekonomista asemaa ja määrittää osaamisen tasoa voimakkaasti vielä aikuisenakin.⁴⁰

Mitä paremmat edellytykset lapsiperheissä on turvaliselle ja hyvinvoivalle arjelle, sitä paremmat mahdollisuudet lapsella on oppia, käydä koulua ja vahvistaa perustaitojaan.⁴¹

Kotitaustan lisäksi huomionarvoista on, että lasten lukutaitotulos on keskimäärin sitä alhaisempi, mitä useammin lapsi kokee tulevansa kiusatuksi. Siksi on hälyttävää, että yhä useampi nuori tuntee ulkopuolisuuden ja yksinäisyyden tunteita koulussa.⁴² PIRLS-tutkimuksessa viikoittain kiusattujen ja tuskin koskaan kiusattujen lukutaidon pistemääräero oli jopa yli 60 pistettä⁴³ <https://lukukeskus.fi/10-faktaa-lukemisesta-2024/>. Tulos tuo vahvasti esiin sen, miten tärkeää on taata jokaiselle lapselle turvallinen oppimisympäristö ja puuttua kiusaamiseen ajoissa ja riittävän tehokkaasti.

Maahanmuuttajataustaiset oppilaat kokevat kiusaa-

mistolanteita koulussa ja turvattomuutta koulumatkalla kantaväestön oppilaita useammin. Joka kymmenes ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajataustainen oppilas ilmoitti jääneensä vähintään muutaman keran kuukaudessa kotiin, koska oli tuntenut olonsa koulussa turvattomaksi.⁴⁴ Maahanmuuttajataustaisten nuorten osaamisen vahvistamiseen ja oppimisen tukeen sekä kouluhyvinvointiin on syytä kiinnittää erityistä huomiota. Koulun opetuskielen ja oppilaan oman äidinkielen opetuksella on suuri merkitys maahanmuuttajataustaisten nuorten oppimiselle ja osallisuudelle. Oman äidinkielen hyvä hallinta luo paitsi perustan omien tunteiden, ajatusten ja identiteetin muodostumiselle, tukee myös uuden kielen, kuten suomen oppimista.⁴⁵

Peruskoulun tulisi taata jokaiselle riittävä lukutaito. Kuitenkin joka viides peruskoulusta valmistuva jää alle lukutaidon tyydyttävän tason. Lukutaitoa tuleekin tukea vielä toisella asteellakin, etenkin ammatillisessa opetuksessa. Aikuisten lukutaitoa mittaavassa PIAAC-testissä paljastui, kuinka toisen asteen ammatillisen tutkinnon suorittaneiden lukutaito on lähes sama kuin peruskoulun käyneen lukutaito, eikä lukutaidon taso työvuosien aikana nouse.⁴⁶ Olisikin varmistettava, että myös ammatillisessa opetuksessa on

40 Mannonen, J., Nissinen, K., Virolainen, M. & Rautopuro, J. (2024). PIAAC II: Toisen Kansainvälisen aikuisten taitotutkimuksen ensituloksia. Valtioneuvoston julkaisu 2024:61

41 https://jyx.jyu.fi/jyx/Record/jyx_123456789_97304

42 Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2023. THL 2023.

43 Leino, Sirén, Nissinen, Puhakka: Puoli tuntia lukemista: Kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus (PIRLS 2021). Koulutuksen tutkimuslaitos 2023.

44 https://jyx.jyu.fi/jyx/Record/jyx_123456789_97304

45 Oma kieli – oma mieli. Oppilaan oma äidinkieli. Opetushallitus 2016.

46 Mannonen, J., Nissinen, K., Virolainen, M. & Rautopuro, J. (2024). PIAAC II: Toisen Kansainvälisen aikuisten taitotutkimuksen ensituloksia. Valtioneuvoston julkaisu 2024:61

varattu riittävästi aikaa perustaitojen vahvistamiseen.

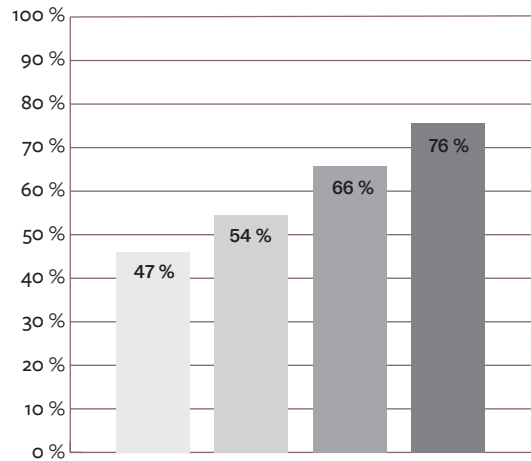
Edistynyt lukutaito mahdollistaa täysipainoisen osallistumisen yhteiskuntaan ja antaa keinot vaikuttaa omaan elämään. Hyvä lukutaito on demokraattisesti toimivan yhteiskunnan tae ja paras puolustus vihapuhetta, informaatiovaikuttamista ja ääri-ilmiöiden nousua vastaan.⁴⁷ Hyvin lukevat aikuiset ovat tyytyväisiä elämäänsä, kokevat terveytensä muita paremmaksi ja luottavat kanssaihmiisi.⁴⁸ Olennaisinta yksilölle itselleen onkin hyvän lukutaidon mahdollistamat yhteydet muihin ihmisiin, mutta myös työelämässä pärjäämistä ja etenkin siellä viihtymistä tukee hyvää luku- ja kirjoitustaito. Myös työnhakuun liittyvien digipalveluiden

käyttö edellyttää hyvää hahmotuskykyä ja lukutaitoa.

Suomalaisten lasten ja nuorten lukutaidon tukeminen on siis laajasti hyvinvoinnin tukemista. Toisaalta puolustamalla hyvinvointiyhteiskunnan rakenteita, puolustamme myös edellytyksiä oppimiseen ja parempaan lukutaitoon. Lasten ja nuorten lukemista, lukutottumuksia ja lukutaitoa on vahvistettava poliittisilla päätöksillä ja tuettava yhteiskunnan kaikilla sektoreilla. Lukemisesta kannattaa olla kiinnostunut jokaisen suomalaisen. Jokainen meistä voi innostaa lapsen tai nuoren tarttumaan kirjaan, lukea lapselle ääneen tai lahjoittaa oman kirjan. Lapsen ja nuoren lukutaitoon panostaminen on vaikuttava tulevaisuusteko.

Hyvin lukevat aikuiset luottavat kanssaihmiisiin

Korkean sosiaalisen luottamuksen yleisyys lukutaidon suoritusasteiden mukaan Suomessa.

Heikko
lukutaito

Taso 1 tai alle

Taso 2

Taso 3

Taso 4-5

Erinomainen
lukutaito

Lähde: Mannonen, J., Nissinen, K., Virolainen, M. & Rautopuro, J. (2024). PIAAC II: Toisen Kansainvälisen aikuisten taitotutkimuksen ensituloksia. Valtioneuvoston julkaisuja 2024:61

47 Schüller-Zwierlein, A., Mangen, A., Kovač, M., & van der Weel, A. (2022). Why higher-level reading is important. *First Monday*, 27(5).

48 Mannonen, J., Nissinen, K., Virolainen, M. & Rautopuro, J. (2024). PIAAC II: Toisen Kansainvälisen aikuisten taitotutkimuksen ensituloksia. Valtioneuvoston julkaisuja 2024:61

Lasten ja nuorten lukemisesta

Lukukeskuksen julkaisema 5 faktaa lasten ja nuorten lukemisesta -tietopaketti kokoaa yhteen kotimaisia ja kansainvälisiä lukutaitotutkimuksia, oppimistuloksia ja selvityksiä ja luo katsauksen eri keinoihin, joilla tukea lasten ja nuorten lukemista ja lukutaitoa Suomessa. Tietopaketti on vapaasti käytettävissä opetuksessa, tietolähteenä tai median tarpeisiin.

Tekstejä ja kuvia käytettäessä edellytetään viittausta tai linkitystä Lukukeskuksen tietopakettiin.

Viittausohje: 5 faktaa lasten ja nuorten lukemisesta 2025, Lukukeskus 2025.

Lisätietoja:

Emmi Jäkkö | Toiminnanjohtaja

emmi.jakko@lukukeskus.fi

www.lukukeskus.fi

LUKUKESKUS
LÄSCENTRUM